

УДК 339.137

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА СТРАТЕГІЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

І. Маркіна¹, І. Школа²

¹Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
36011, м. Полтава, пр. Першотравневий, 24
E-mail: rector@pntu.poltava.ua

²Інститут туризму Федерації профспілок України
м. Київ, вул. Вишгородська 12
E-mail: instour.kiev@gmail.com

Проведено дослідження питань конкурентоспроможності національної економіки з позицій реалізації інноваційних напрямів поступу економіки та стратегії інноваційного розвитку підприємств. Виявлено особливості формування конкурентних переваг для забезпечення конкурентоспроможності підприємств.

Ключові слова: конкурентоспроможність, національна економіка, стратегія, інноваційний розвиток, підприємство, конкурентні переваги.

Постановка проблеми. У ринкову систему господарювання останнє десятиліття активно втілюються ази інноваційної діяльності. Перехід економіки країни на інноваційний шлях розвитку зумовлює динаміку економічного зростання та рівень конкурентоспроможності підприємств усередині галузей та у світовому господарстві. Питання інноваційного розвитку економіки набуває все більшої ваги, а конкурентоспроможність національної економіки обумовлюється впровадженням інновацій в різні сфери економіки на всіх рівнях управління, наявністю сприятливого клімату для розвитку підприємств, інноваційної політики та стратегій [1], а також коштами, що виділяються із ВВП на реалізацію інноваційної діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Вагомий науковий внесок у дослідження проблем створення інновацій за сучасних умов розвитку економіки внесли: І. Т. Балабанова, В. І. Вернадський, Н. Д. Кондратьєв, Н. В. Краснокутська, О. Є. Кузьмін, П. Т. Савлук, Д. М. Черваньов, П. Н. Завлін, В. Г. Мединський, Р. А. Фатхутдінов, І. Ансоф, Б. Санто, М. Портер, Й. Шумпетер та інші.

Питання конкурентоспроможності розглядалися у працях багатьох науковців, зокрема В. Абрамова, І. Брикова, В. Гайдука, М. Варченко, Ю. Іванова, О. Ковтуна, С. Клименко, Г. П'ятницької, І. Смолейчука, Н. Радченко, В. Реугова та ін. Варто виокремити праці таких зарубіжних мислителів, що вивчали проблеми конкурентоспроможності: М. Портер, М. Энрайт, А. Чандлер, Дж. Макартур, Х. Кобоясі, Х. Такеучі, Ногучі, М. Цучія.

Метою статті є дослідження питань конкурентоспроможності національної економіки з позицій реалізації інноваційних напрямів поступу економіки та стратегії інноваційного розвитку підприємств.

Виклад основного матеріалу. Оціночні та статистичні інститути, їхні інформаційні ресурси мають чимале значення у коригуванні інноваційної політики, інноваційної стратегії країни, регіонів і галузей. Це дає можливість, насамперед, визначити стратегічні цілі та завдання інноваційного розвитку європейських країн. У рейтингу конкурентоспроможності за Індексом глобальної конкурентоспроможності (ІГК) згідно з оцінкою Всесвітнього економічного форуму чільне місце впродовж багатьох років посідає Швейцарія. Україна погіршила свої позиції на 11 пунктів до 84 місця в 2013-14 рр. (табл. 1), відносно факторів інноваційності – до 95 місця. Джерелом економічного зростання в Україні (зокрема, у більшості країн пострадянського простору), як і раніше, є не високотехнологічна продукція чи високі технології, а природні ресурси, мінеральні корисні копалини.

Таблиця 1

Країни світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності

Країна	Місце за Індексом глобальної конкурентоспроможності, ІГК			Місце за субіндексом: фактори інноваційності		
	2011/2012 (142 країн)	2012/2013 (144 країн)	2013/2014 (148 країн)	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Швейцарія	1	1	1	1	1	1
Сінгапур	2	2	2	11	11	13
Фінляндія	4	3	3	4	3	2
Німеччина	Б	6	4	5	4	4
США	5	7	5	6	7	6
Швеція	3	4	6	2	5	5
Гонконг	11	9	7	25	22	19
Голландія	7	5	8	9	6	7
Японія	9	10	9	3	2	3
Британія	10	8	10	12	9	10
Китай	26	29	29	31	34	34
Естонія	33	34	32	37	33	35
Польща	41	41	42	57	61	65
Чехія	38	39	46	32	32	36
Литва	44	45	48	50	47	44
Казахстан	72	51	50	114	104	87
Латвія	64	55	52	64	68	68
Росія	66	67	64	97	108	99
Грузія	88	77	72	117	120	122
Словенія	69	71	78	64	74	77
Україна	82	73	84	93	79	95
Греція	90	96	91	81	85	81

Джерело [4]

Одним з важливих завдань європейських країн є стимулювання підприємницької діяльності щодо формування та реалізації стратегій інноваційного розвитку,

розроблення новітніх інноваційних технологій, нових форм співпраці для впровадження інноваційної стратегії європейського регіону і соціально-економічних перетворень країн згідно з поставленими стратегічними цілями. Незважаючи на чималі успіхи, передові держави Європи, які успішно реалізують інноваційну політику, зорієнтовані все ж таки на поліпшення власних позицій на світовому ринку, завдяки: спрямування зусиль на подолання неоднорідностей регіону, що виникла через специфіки економіки кожної країни, неузгодженості національних інноваційних політик з загальноєвропейським курсом і наднаціональними інститутами; стимулювання інноваційної активності підприємств через формування і реалізацію стратегій інноваційного розвитку підприємств, регіонів, кластерів і розвитку інноваційних технологій; вироблення інноваційних засобів управління європейським регіоном за умов постійної динаміки, вибору шляху розширення і приєднання нових країн, оскільки впровадження інноваційної політики ускладнюється через входження нових країн-члени ЄС, які ще не переосмислили негативний досвід власного науково-технічного розвитку.

У сучасних непростих економіко-політичних умовах розвитку держави формування конкурентоспроможності відбувається через протистояння підприємств, відносинам кооптації та співпраці, що можуть отримувати різні форми: формування коаліцій, альянсів, створення інтеграційних об'єднань, інші форми «особливих взаємовідносин» між економічними суб'єктами. Такі взаємовідносини відносять здебільшого до нових форм ринкових структур. Несхожість цих структур зумовлено організаційною складовою, забезпеченням взаємин кооптації, розуміння головних принципів підприємницької діяльності тощо. Управління потенціалом в таких формах ринкових структур, компілювання важливих компетенцій, взаємне розподілення ризиків, побудова загальної архітектури для втілення базових структурно-функціональних складових ринкової пропозиції дозволяє суб'єктам господарювання створювати рівень конкурентоспроможності, який може виявитись не досяжний для конкурентних економічних суб'єктів.

У сучасних умовах вимоги до створення товарів збільшуються в геометричній прогресії, а конкурентоспроможність зумовлена найближчим оточенням підприємств. Тому процес розроблення, планування та реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємств закладає основу формування і збереження конкурентних переваг, що трансформуються в ключові чинники успіху.

Одними з важливих інструментів реалізації стратегії інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності у багатьох країнах є кластери, які, завдяки специфічним ознакам, сприяють інноваційному розвитку економіки [2, 3]: відбувається накопичення знань комерційного та виробничого характеру, їхня швидка дифузія й інформаційний обмін; скорочення часу на створення інновації через внутрішню конкуренцію між виробниками; прискорення впровадження інновацій у результаті співпраці між постачальниками та виробниками, а також між конкурентами; кластерні зв'язки дають змогу виявити слабкі ланки ланцюгів доданої вартості самого кластера, залучати інвесторів, підприємців для заповнення ринкових ніш; застосування різних форм міжнародного технологічного співробітництва (СП, франчайзингові підприємства, транснаціональні корпорації), а також державно-приватного партнерства.

У процесі «гонитви» за конкурентними перевагами, які можна отримати завдяки наслідуванню та використанню інструментів конкуренції на ринку, виникає загроза втрати своєї ринкової конкурентоспроможності. Фокусування компаній на розвитку

конкурентних ресурсів без належного розуміння процесу створення цінності для клієнта, його потреб та очікувань є проявом маркетингової короткозорості [5, 25-27]

Однак наявність конкурентних ресурсів не гарантує компаніям перенесення конкурентних переваг на ринок, а може лише створити ілюзію конкурентоспроможності організації. Вкрай важливо вчасно розпізнати такі тенденції та докласти зусиль для отримання переваги завдяки виокремленню й інтеграції різних інструментів конкуренції.

Саме технологічні, маркетингові та організаційні інновації є незамінним інструментом для потенційної конкурентоспроможності підприємств, створення та стимулювання пошуку конкурентних переваг, які повинні підтримуватись іншими засобами, інструментами, що пов'язані з використанням різних видів інновацій (табл. 2).

Таблиця 2

Результат підтримки конкурентної переваги підприємств завдяки маркетинговим, технологічним, організаційним інноваціям

Результат підтримки конкурентної переваги завдяки маркетинговим інноваціям	Результат підтримки конкурентної переваги завдяки технологічним інноваціям	Результат підтримки конкурентної переваги завдяки організаційним інноваціям
<ul style="list-style-type: none"> • новий продукт, бренд, • нові послуги, до і після продажне обслуговування, • нові засоби політики ціноутворення, • нові канали розподілу, • вихід на нові сегменти ринку, • вихід на географічно нові ринки, • створення ринкових ніш, • нові форми просування, • нова упаковка, • сприяння створенню нових потреб на ринку 	<ul style="list-style-type: none"> • абсолютно нові технології, • модернізовані, покращені технології, які використовувалися раніше, • нові технології, що є імітацією технології, яка застосовується конкурентами 	<ul style="list-style-type: none"> • зміни в організаційній структурі, • передача функцій іншим підприємствам (наукові розробки, дистрибуція тощо), • впровадження системи якості (ISO, TQM, HACCP тощо), • впровадження інформаційної системи (CRM), • впровадження системи планування ресурсів (MRP, системи набору), • впровадження логістичної системи, • впровадження сучасної системи обліку витрат, контролінгу, • реалізація системи вимірювання продуктивності (стратегічна карта, Excellence Model, EFQM), • зміна місця розташування компанії, • формування стратегічного альянсу, злиття, • інтернаціоналізація (експорт, філії), • пошук національного/іноземного стратегічного інвестора

Розроблено авторами

Сучасний світовий ринок високотехнологічної продукції характеризується високою інтенсивністю конкуренції, прагненням виробників досягнути конвергентних цілей, намічених конкурентних позицій на ринку. Ресурс постає цінною конкурентною перевагою для забезпечення конкурентоспроможності підприємств, кластерів, тільки у разі можливості забезпечення конкурентної переваги на ринку. Пошук конкурентних переваг підприємствами може безпосередньо перейти в унікальну конкурентну перевагу на ринку, тільки у тому випадку, коли фірми приділяють увагу диференційованій комерціалізації з точки зору якості функціональних елементів, конкуруючих інструментів.

Висновок. Важливим завданнями сьогодення щодо впровадження напрямів інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності країни є формування консолідованого науково-дослідницького простору, збільшення витрат на наукові розробки (НДДКР), координація інноваційної політики та реалізація стратегій інноваційного розвитку на всіх рівнях управління. Ці завдання треба втілювати з одночасним проведенням коригування дій на цілеспрямований орієнтир розвитку інноваційного процесу. Врахування висвітлених у дослідженні аспектів, які мають вплив на конкурентоспроможність економіки, поєднання усіх елементів сприятиме підвищенню ефективності використання наявного потенціалу економічного розвитку держави, дасть змогу виявляти перешкоди на шляху зростання її конкурентоспроможності.

-
1. Маркіна И.А. Стратегическое управление прибылью торгового предприятия с учетом стадии его жизненного цикла / И.А. Маркіна, В.Л. Воронина // Экономика Крыма: научно-практический журнал. – №1(42). – Симферополь, 2013. – С. 22-27.
  2. Портер, М. Конкуренция / М. Портер: пер. с англ. М.: Издательский дом «Вильямс», 2002.- 495 с.
  3. Яшева Г.А. Кластерная концепция повышения конкурентоспособности предприятий в контексте сетевого сотрудничества и государственно-частного партнерства: монография / Г. А. Яшева. – Витебск: УО «ВГТУ», 2010. – 373с.
  4. The Global Competitiveness Index 2012-2013 rankings. 2012. The Global Competitiveness Index 2013-2014 rankings. 2013. World Economic Forum [Electronic resource]. – 2013. – Mode of access: <http://www3.weforum.org/>.
  5. Pomykalski A. Zarządzanie innowacjami / A. Pomykalski. Wydawnictwo PWN, Warszawa-fcÓ, 2001, 236 с.

**NATIONAL COMPETITIVENESS ECONOMY AND INNOVATION
DEVELOPMENT STRATEGY OF ENTERPRISES****I. Markina¹, I. Schcola²**

¹ *Poltava national technical university named Yuriya Kondratyuka
24, pr. Pershotravnevyi, 36011, Poltava
e-mail: rector@pntu.poltava.ua*

² *Tourism Institute of Trade Unions Federation of Ukraine
m. Kyiv, str. Vyshgorodskaya 12
E-mail: instour.kiev@gmail.com*

Research competitiveness of the national economy from the standpoint of the implementation of innovative trends progress economy and the innovative development strategy of enterprises are carried out. The features of competitive advantages formation to ensure the enterprises competitiveness are detected.

Keywords: competitiveness, national economy, strategy, innovation development, enterprise, competitive advantage

**КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ И
СТРАТЕГИЯ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ****И. Маркина, И. Школа**

¹ *Полтавский национальный технический университет имени Юрия Кондратюка
36011, г. Полтава, пр. Первомайский, 24
E-mail: rector@pntu.poltava.ua*

² *Институт туризма Федерации профсоюзов Украины
м. Киев, ул. Вышгородская 12
E-mail: instour.kiev@gmail.com*

Проведено исследование вопросов конкурентоспособности национальной экономики с позиций реализации инновационных направлений развития экономики и стратегии инновационного развития предприятий. Выявлены особенности формирования конкурентных преимуществ для обеспечения конкурентоспособности предприятий.

Ключевые слова: конкурентоспособность, национальная экономика, стратегия, инновационное развитие, предприятие, конкурентные преимущества.